

Ks. HENRYK M. JAGODZIŃSKI
Sekretariat Stanu Stolicy Apostolskiej

MIEJSCE PAPIESKIEJ DYPLOMACJI W STRUKTURZE KURII RZYMSKIEJ

Pojęcie i zadania papieskiej dyplomacji

Chcąc określić, czym jest dyplomacja, można powiedzieć ogólnie, że jest to narzędzie, którym posługują się poszczególne państwa w celu osiągnięcia swoich celów i zrealizowania swoich interesów, w kontekście stosunków międzynarodowych. Dysponuje ona własnymi organami odpowiedzialności, z własnymi zasadami, które częściowo są określone przez zwyczaje a częściowo są zdefiniowane przez porozumienia dotyczące prawa dyplomatycznego oraz przez normy wewnętrzne. Wspomniane zasady stanowią bazę do prowadzenia działalności dyplomatycznej. Do tych reguł stosuje się również Stolica Apostolska, która zresztą aktywnie uczestniczyła w ich tworzeniu.

Stolica Apostolska również przyjęła i używa tego narzędzia, jakim jest dyplomacja, i czyni to nie tylko dla osiągnięcia własnych celów, które jednak różnią się od celów, jakie sobie stawiają państwa, ale według własnej, szczególnej natury nadaje temu narzędziu inny sens i istotę¹.

Mówiąc o dyplomacji, niejako automatycznie ma się na myśli działalność, które stanowi wyłączną domenę określonego państwa w relacji z innymi państwami. Dlatego też wielu mówiąc o dyplomacji papieskiej, często nazywając ją zamiennie watykańską, uważa ją błędnie za przejaw działalności Państwa-Miasta Watykan. Dyplomacja papieska jest wyrazem działalności własnej Stolicy Apostolskiej, będącą najwyższą władzą w Kościele katolickim.

Kardynał Giovanni Lajolo, pełniący funkcję Sekretarza do Spraw Relacji z Państwami w latach 2003–2006, w swojej konferencji wygłoszonej 16 II

¹ T. Bertone, *La diplomazia pontificia in un mondo globalizzato*. Città del Vaticano 2013, s. 139.

2006 r. w *Circolo di Roma* w Rzymie, zauważył, że w preambule Traktatu Laterańskiego, zawartego pomiędzy Stolicą Apostolską a Królestwem Włoch 11 II 1929 r., stwierdzono, że Stolica Apostolska cieszy się, nie podlegającą dyskusji, suwerennością na arenie międzynarodowej. W art 2. tego Traktatu zostało sprecyzowane, że ta suwerenność jest „atrybutem związanym z jej naturą, zgodnie z jej tradycją i wymaganiami wynikającymi z jej misji w świecie”. Opierając się na tejsze suwerenności, Stolica Apostolska razem z Królestwem Włoch powołały do istnienia w 1929, Państwo-Miasto Watykan, na terenie, którego Stolica Apostolska posiada wyłączną suwerenność i jurysdykcję. Co prawda suwerenność tego państwa jest uznawana przez wspólnotę międzynarodową, jednakże nie jest ona oddzielona od suwerenności Stolicy Apostolskiej. Jest z nią związana i na nią skierowana, jako instrument niezależności i suwerenności papieża. Relacje dyplomatyczne, które poszczególne kraje posiadają ze Stolicą Apostolską, z formalnego punktu widzenia, są tej samej natury, jakie posiadają z innymi państwami, ponieważ są to relacje pomiędzy dwoma suwerennymi podmiotami, opierającymi się na prawie międzynarodowym. Natomiast, jeśli chodzi o treść tych relacji, które realizują się w sposób konkretny poprzez ambasadę akredytowaną przy Stolicy Apostolskiej, w istocie dotyczą one kwestii związanych z działalnością Stolicy Apostolskiej i obecnością Kościoła katolickiego w różnych krajach.

Papieża Franciszek we wstępie do książki kardynała Tarcisio Bertone *Dyplomacja papieska w świecie globalizacji*, zaznaczył, że głównym zadaniem dyplomacji jest służba. W kontekście współczesnego świata, który charakteryzuje się kryzysem wartości, jaki przeżywają współczesne państwa oraz ich instytucje, papież stwierdził, że taka sytuacja stwarza dla działalności papieskiej dyplomacji nowe możliwości, które są zarazem i wyzwaniem. To wyzwanie polega na uczestnictwie w tworzeniu nowych relacji pomiędzy różnymi narodami, aby były one naprawdę sprawiedliwe, pełne solidarności, dzięki którym każdy naród i każda osoba, byłyby szanowane w ich tożsamości i godności. Mówiąc o perspektywie chrześcijańskiej zauważył, że potrafi ona wskazać to, co jest autentycznie ludzkie, kiedy wypływa z wolności osoby, z jej otwarcia na to, co jest nowe, i co ostatecznie pochodzi z jej ducha, który jednoczy wymiar ludzki z transcendencją. Według papieża Franciszka stanowi to pewien wkład, jaki dyplomacja papieska ofiaruje całej ludzkości, stawiając sobie za cel odrodzenie wymiaru moralnego w relacjach międzynarodowych. Wymiar moralny, bowiem pozwala ludzkości żyć i rozwijać się razem, w miłości, w relacji do swoich bliźnich, bez bycia nieprzyjaciółmi dla siebie nawzajem².

² Por. T. Bertone, *La diplomazia pontificia...*, dz. cyt., s. 5–7.

Początki i rozwój dyplomacji papieskiej

Dyplomacja papieska swoimi korzeniami sięga IV w., kiedy po edyktie tolerancyjnym cesarza Konstantyna Wielkiego w 313 r., papież zaczął wysyłać swoich legatów, czyli przedstawicieli, na Synody prowincjalne i Sobory powszechne, jak również do terytoriów znajdujących się poza Rzymem. Według opinii historyków, pierwszymi oficjalnymi papieskimi przedstawicielami byli wysłannicy papieża Sylwestra I (314–335) na Synodzie w Arles w 314 r. Byli to prezbiterzy Klaudiusz i Wit oraz diakoni Eugeniusz i Syrycjusz. Wspomniany synod dotyczył herezji donatystów, której przeciwstawili się na tym synodzie papiescy wysłannicy³. W następnym stuleciu, papież zaczął wysyłać swoich przedstawicieli na dwór cesarski w Konstantynopolu. W historii papieskiej dyplomacji, ci wysłannicy nazywani są greckim terminem *apocrisari*, lub w wersji łacińskiej *responsores*. To określenie zostało zapożyczone z terminologii ówczesnego dworu cesarskiego, gdzie tak nazywano cesarskich urzędników, których obowiązkiem było przekazywanie odpowiedzi (*apókrisis*) imperatora⁴. Według Hartmanna Grisar⁵, urząd *apocrisari* zapoczątkował papież Leon Wielki (440–461), kiedy wysłał biskupa Juliana z Kios, jako swojego przedstawiciela na dwór cesarza Marcjana (450–457). Jego głównym zadaniem było przeciwstawienie się odradzającym się herezjom nestorianizmu i eutychanizmu, które zostały potępione na soborze Chalcedońskim⁶ w 451 r. Ten urząd, w większości przypadków był sprawowany przez diakonów. Stała formę przybrał on dopiero w VI w. Zadaniem papieskich *apocrisari*, rezydujących w *Domus Placidiana*, było przede wszystkim troszczenie się o sprawy Kościoła rzymskiego oraz powszechnego. W czasie pełnionej funkcji wysyłali raporty do Rzymu oraz rozpatrywali niektóre sprawy, które zostały im powierzone przez papieża. O wadze tej funkcji może świadczyć uwaga papieża Pelagiusza II (579–590), gdzie zaznaczył, że *apocrisarius*, nie może oddalić się od swojego pałacu nawet na godzinę⁷.

Koniec epoki *apocrisari* przypada na VIII w. Przyczyną wygaśnięcia tej funkcji był polityczny podział na Wschód i Zachód. Ich funkcje zostały przejęte przez legatów papieskich, którzy dzielili się na dwie kategorie: *legati nati* i *legati missi*. Tytuł *legati nati* nosili biskupi szczególnie ważnych stolic biskupich, którzy w poszczególnych Kościołach lokalnych reprezentowali również papieża. Z biegiem czasu jednak, papież doszedł do wniosku, że tego typu rozwiązanie nie jest zbyt

³ Por. M.F. Feldkamp, *La diplomatie pontificale de Sylvestre I à Jean-Paul II. Une vue d'ensemble*. Paris 2000, s. 10.

⁴ Por. N. Del Re, *Mondo Vaticano. Passato e presente*. Watykan 1995, s. 449.

⁵ Por. H. Grisar, *Roma alla fine del mondo antico*, II, tł. włoskie, Rzym 1930, s. 421–422.

⁶ PL, 54, 1025.

⁷ Por. P. Jaffé, *Regesta Pontificum Romanorum*, I, 1085.

najszczęśliwsze, ponieważ pewni biskupi niezbyt dobrze znosili fakt, że niektórzy spośród nich posiadali wyższą pozycję, jako papiescy przedstawiciele⁸. Natomiast *Legati missi* nie mieli statusu stałego urzędu. Ich działanie ograniczało się do wypełnienia konkretnego zadania lub misji, która została im zlecona do wypełnienia.

W późnym średniowieczu, do wypełnienia niektórych zadań o charakterze dyplomatycznym, papież posługiwał się swoimi agentami fiskalnymi zwanymi *collectores*. *Collectores* wysyłani byli do różnych krajów europejskich z zadaniem zbierania świętopietrza, czyli podatku na utrzymanie Stolicy Apostolskiej. Szczególnie w ostatnich dziesięcioleciach XV w., *collectores* spełniali różne funkcje religijne i dyplomatyczne. Logiczną konsekwencją ustanowienia odpowiedzialnych za poszczególne obszary zwane *collettorie*, obejmujące swym zasięgiem określony kraj, było przekształcenie się takich instytucji w stałą misję dyplomatyczną⁹. Pierwsi stali nuncjusze wywodzili się właśnie z pośród papieskich *collectores*. Wskazuje na to również sam tytuł nuncjusza, który stanowił część wyrażenia *nuntius et collector*, jakim określano właśnie *collectores*. Do czasów papieża Pawła III (1534–1549), na określenie papieskiego przedstawiciela używano również tytułu *orator*, który to tytuł był charakterystyczny dla dyplomatów świeckich. Tradycyjnie za pierwszą stałą nuncjaturę przyjmują się ustanowienie w 1500 nuncjatury w Wenecji. Aczkolwiek niektórzy autorzy, jak np. J. Fernández Alonso¹⁰, uważają, że pierwsza nuncjatura została ustanowiona w Hiszpanii, kiedy w 1493 papież Aleksander VI (1492–1503) powierzył tamtejszym legatowi zajmowanie się wszystkimi sprawami dyplomatycznymi Stolicy Apostolskiej wobec katolickich królów Hiszpanii, z obowiązkiem stałej rezydencji przy dworze królewskim. Sukcesywnie po nuncjaturach w Wenecji i Hiszpanii zostają ustanowione przedstawicielstwa papieskie we Francji, przy cesarzu, w Sabaudii i Florencji. Jednakże wewnętrzna organizacja nuncjatur zostaje dopiero ustanowiona w 1578 r. przez Grzegorza XIII (1572–1585), który również ustanowił ich klasyfikację, określił funkcje i uregulował protokół. Szefowie misji mieli cieszyć się godnością biskupią. Ze względu na wagę jaką przywiązywał on do tej instytucji, uregulował on również kwestię uposażenia nuncjatur oraz ustanowił nowe nuncjatury.

Ustanowienie stałych nuncjatur nie odbywało się bez pewnej opozycji ze strony wzmiankowanych biskupów, posiadających tytuł *legati nati*, którzy otwarcie nie negowali prawa papieża do wysyłania swoich legatów w konkretnych sprawach, na określony czas, do konkretnego miejsca, ale wyraźnie

⁸ G. De Rosa, *Le Nunziature Apostoliche. Nature e fini della diplomazia pontificia*, Civiltà Cattolica 3545 (1998), s. 451–460.

⁹ N. del Re, dz. cyt., s. 450.

¹⁰ J. Fernández Alonso, *Don Francisco de Prats, primer nuncio permanente en España*, *Anthologica annua*, 1 (1953), s. 67–154.

sprzeciwiali się ustanowieniu stałych przedstawicieli dyplomatycznych papieża, uważając, że takie posunięcie jest naruszeniem praw biskupów. Szczególnie ustanowienie w 1784 r. nuncjatury w Monachium, stało się okazją dla biskupów Moguncji, Trewiru, Kolonii i Salzburga do otwartego wystąpienia przeciwko papieskiej decyzji. W odpowiedzi na taką postawę papież Piusa VI wystosował do wspomnianych biskupów pismo 14 XI 1789 r. *Responsorio ad Metropolitinensem Moguntium, Trevirensensem, Coloniensem et Salisburgensem super Nunciaturis Apostolicis*¹¹, zawierające papieską odpowiedź na obiekcje przedstawione przez biskupów.

Po reformach Grzegorza XIII, dyplomacja papieska przeżywała okres prawdziwego rozkwitu, po którym jednakże nastąpił okres dekadencji, która swój szczyt osiągnęła w okresie napoleońskim. W tym czasie wojska francuskie okupywały Rzym, w wyniku czego doszło do uwięzienia Piusa VI (1775–1799) oraz jego następcy Piusa VII (1800–1823). W konsekwencji Pius VI nawet zmarł w niewoli. W tym czasie swoje funkcje pełniło tylko dwóch nuncjuszy: J.E. Lorenzo Caleppi, który z dworem portugalskim udał się do Brazylii w 1808 r. i J.E. Anotonio Severoli, podążający za dworem austriackim w jego pielgrzymowaniu po Europie. Nowy, bogaty okres w historii papieskiej dyplomacji otwiera się wraz z restauracją Państwa Kościelnego po upadku Napoleona. W tym okresie dokonano również reorganizacji nuncjatur. Kluczową rolę w tym procesie odegrał kardynał Ercole Consalvi na Kongresie Wiedeńskim w 1815 r. Na mocy *Règlement sur le rang entre les Agents Diplomatiques* umieszczonego w Protokóle Traktatu paryskiego, podpisanego przez osiem potęg 19 III 1815 r. i przyjętego na Kongresie Wiedeńskim 9 VI tegoż roku, przyznano nuncjuszom, na mocy prawa zwyczajowego, tytuł dziekana korpusu dyplomatycznego. To prawo zwyczajowe zostało potwierdzone przez *Konwencję o stosunkach dyplomatycznych* (art. 16 § 3) podpisaną 9 IV 1961 r. w Wiedniu.

Próba dla trwałości papieskiej dyplomacji na polu międzynarodowym, jak też posiadania przez Stolicę Apostolską aktywnego i pasywnego prawa legacji, tzn. prawo wysyłania nuncjuszy do różnych krajów, jak też akredytowanie różnych ambasadorów przy Stolicy Apostolskiej, był okres po zniesienie w Państwa Kościelnego w 1870 r. Trwał on do czasów podpisania paktów laterańskich z Królestwem Włoch 11 II 1929 r. Wówczas to Stolica Apostolska, nie mając terytorium, nie tylko utrzymywała stosunki dyplomatyczne z innymi krajami, jak to miało miejsce w przeszłości, ale prowadziła także aktywną działalność rozjemczą między różnymi państwami: między Hiszpanią i Niemcami w 1885 r.; między Anglią i Portugalią w 1890 r.; między Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi w 1894 r.; między Haiti i San Domingo w 1895 r.; między Argentyną i Chile

¹¹ N. del Re, dz. cyt., s. 451.

w 1896 r.; między Kolumbią i Peru w 1905 r.; między Ekwadorem i Kolumbią w 1906 r.¹².

Dyplomacja papieska w czasie trwania Soboru Watykańskiego i reforma soborowa

W okresie trwania Soboru Watykańskiego II (1962–1965), w atmosferze podejmowanych reform, postulowano dokładniejsze zdefiniowanie zadań i roli legatów papieskich, jak też stawiano również pytanie o sens istnienia służby dyplomatycznej Stolicy Apostolskiej. Czy Kościół, jako wspólnota religijna, mając swoje cele ponadnaturalne, do osiągnięcia których powinien posługiwać się środkami religijnymi, może uciekać w realizacji tych celów do środków dyplomatycznych i politycznych, którymi posługiwali się dotąd legaci papiescy w swojej działalności.

Ta problematyka została szeroko omówiona przez Papieża Pawła VI (1963–1978) w jego liście apostolskim z 24 VI 1969 r., na temat zadań Legatów papieskich *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*¹³. Papież przypomniał o charakterze swojej władzy w Kościele, uznając że jest ona pełna, najwyższa, bezpośrednia i powszechna. Papież może ją wykonywać w sposób wolny i bezpośredni. Jako następca św. Piotra, ma za zadanie być widzialnym fundamentem jedności Kościoła, troszczyć się o niepodzielność kolegium biskupiego, jak również otaczać troską duszpasterską tych wszystkich, którzy nie należą do Kościoła i głosić całemu światu Ewangelię. Papież zauważa w tym dokumencie, że w wypełnieniu tych licznych zadań musi być w ciągłym kontakcie z biskupami i Kościołami lokalnymi, które zostały powierzone tym biskupom. W realizacji tej jedności nie wystarczy tylko wymiana korespondencji, ale konieczna jest obecność wysłanników, którzy swoją osobą przedstawialiby papieża w sposób stały.

W Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r., figura legata papieskiego była przedstawiana przede wszystkim z punktu widzenia jego misji dyplomatycznej wobec państw. Natomiast z soborową wizją Kościoła, jako jedności i wspólnoty (*communione*) Kościołów lokalnych, instytucja przedstawiciela papieskiego nabiera przede wszystkim wymiaru wewnątrzkościelnego, któremu towarzyszy również wymiar pozakościelny. Z tego powodu papież Paweł VI w *Sollicitudo omnium Ecclesiarum* (IV,1) podkreślił, że: „podstawowym i szczególnym zadaniem papieskiego legata jest uczynienie coraz silniejszymi i skuteczniejszymi więzów jedności, które jednoczą Stolicę Apostolską i Kościoły lokalne”.

¹² G. de Rosa, dz. cyt., s. 453.

¹³ AAS 61 (1969), s. 473–484.

Figura legata papieskiego w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983

Soborowe postulaty dotyczące zdefiniowania roli legatów papieskich, jak też soborowe nauczanie na temat wolności religijnej zawarte w deklaracji soborowej *Dignitatis humanae*, oraz papieskie nauczanie posoborowe szczególnie „motu proprio” *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*, znalazły swoją realizację w Kodeksie Prawa Kanonicznego, promulgowanym w 1983 r. Normy odnoszące się do legatów papieskich, zostały umieszczone w drugiej księdze Kodeksu „O Ludzie Bożym”, w rozdziale V („Legaci Biskupa Rzymskiego”), odpowiednio w kanonach od 362–367. Brzmiały one następująco:

Kan. 362

Biskupowi Rzymskiemu przysługuje naturalne i niezależne prawo mianowania i wysyłania swoich legatów, czy to do Kościołów partykularnych w różnych krajach lub regionach, czy też równocześnie do państw i rządów, jak również przenoszenia ich i odwoływania, z zachowaniem przepisów prawa międzynarodowego, gdy idzie o wysyłanie i odwoływanie legatów stanowiących w państwach.

Kan. 363

§ 1. Legatom Biskupa Rzymskiego zleca się funkcję reprezentowania go na sposób stały w Kościołach partykularnych lub także wobec państw i władz publicznych, do których są posyłani.

§ 2. Stolicę Apostolską reprezentują również ci, którzy w charakterze papieskiej misji są wyznaczani jako delegaci lub obserwatorzy do organizacji międzynarodowych albo na konferencje czy zjazdy.

Kan. 364

Głównym zadaniem legata papieskiego jest zacieśnianie i umacnianie coraz bardziej więzów łączących Stolicę Apostolską z Kościołami partykularnymi. Tak więc w odniesieniu do powierzonego mu okręgu, do papieskiego legata należy:

- 1° przesyłanie do Stolicy Apostolskiej wiadomości na temat warunków, w których znajdują się Kościoły partykularne, i o tym wszystkim, co dotyczy życia samego Kościoła i dobra dusz;
- 2° wspieranie biskupów czynem i radą, nie naruszając jednak wykonywania przyznanej im prawem władzy;
- 3° ożywianie częstych kontaktów z Konferencją Episkopatu przez udzielanie jej wszechstronnej pomocy;
- 4° gdy idzie o nominację biskupów: przesyłanie lub proponowanie Stolicy Apostolskiej nazwisk kandydatów, jak również przeprowadzanie procesu

informacyjnego odnośnie do kandydatów, z zachowaniem norm wydanych przez Stolicę Apostolską;

- 5° usilne popieranie tego, co służy utrwaleniu pokoju, rozwoju postępu i zgodnej współpracy między narodami;
- 6° podejmowanie wraz z biskupami odpowiednich kontaktów między Kościołem katolickim oraz innymi Kościołami lub wspólnotami kościelnymi, a nawet i religiami niechrześcijańskimi; 7° podejmowanie, działając wspólnie z biskupami, u kierujących państwem obrony tego, co jest związane z misją Kościoła i Stolicy Apostolskiej;
- 8° wykonywanie ponadto pełnomocnictw oraz wypełnianie innych poleceń, przekazanych mu przez Stolicę Apostolską.

Kan. 365

§ 1. Do papieskiego legata, który zgodnie z przepisami prawa międzynarodowego wypełnia równocześnie misję w państwie, należy także szczególne zadanie:

- 1° podtrzymywać i ożywiać więzy między Stolicą Apostolską i Rządem;
- 2° prowadzić rokowania w zakresie spraw dotyczących stosunków Kościoła i Państwa oraz w sposób szczególny pertraktować o zawarcie konkordatu czy innych tego rodzaju układów, jak również wprowadzanie ich w życie.

§ 2. W załatwianiu spraw, o których w § 1, zgodnie z tym, co zalecają okoliczności, legat papieski niech nie zaniedba zasięgać opinii i rady biskupów okręgu kościelnego oraz informować ich o przebiegu sprawy.

Kan. 366

Ze względu na szczególny charakter posługi legata:

- 1° siedziba papieskiego poselstwa jest wyjęta spod władzy rządzenia miejscowego ordynariusza, chyba że chodzi o zawieranie małżeństw;
- 2° wolno legatowi papieskiemu – po powiadomieniu wedle możliwości miejscowych ordynariuszy – we wszystkich kościołach jego poselstwa sprawować funkcje liturgiczne, nawet w pontyfikaliach.

Kan. 367

Zadanie papieskiego legata nie wygasa z chwilą wakansu Stolicy Apostolskiej, chyba że co innego zastrzeżono w papieskim piśmie. Wygasa natomiast po wypełnieniu zlecenia, przez odwołanie podane do wiadomości zainteresowanego oraz zrzeczenie przyjęte przez Biskupa Rzymskiego.

Pojęcie Kurii Rzymskiej

Odnosnie pochodzenia słowa łacińskiego terminu *curia*, większość autorów wywodzi je od archaicznego terminu łacińskiego *co-viria*, oznaczające zgromadzenie mężczyzn, oraz od określenia *covehria*, które w języku Wolsków oznaczało zebranie¹⁴. W okresie antycznym, określenie to przybierało różne znaczenia, począwszy od miejsca świętego, gdzie Rzymianie zbierali się dla celebracji świętych obrzędów, poprzez miejsce gdzie podejmowano ważne decyzje, po pewną część mieszkańców według podziału dokonanego przez Romulusa, aż po miejsce obrad senatu rzymskiego.

Konstytucja apostolska *Pastor bonus*¹⁵ (PB), poświęcona Kurii Rzymskiej, w art. 1 zawiera jej zwięzłą definicję, mówiąc, że: „Kurja Rzymska jest zespołem dykasterii i instytucji, które wspierają Biskupa Rzymskiego w wykonywaniu jego najwyższego urzędu pasterskiego w służbie i dla dobra Kościoła powszechnego oraz Kościołów partykularnych, poprzez który umacnia się jedność wiary i wspólnota Ludu Bożego, a także ożywiona jest własna misja Kościoła w świecie”.

Termin dykasteria, oznacza pewien autonomiczny organizm, któremu zostało delegowane zarządzanie określoną materią wchodzącą w zakres pastoralnej funkcji Biskupa Rzymu¹⁶. Art. 2. tegoż dokumentu wyjaśnia, że przez dykasterie Kurii Rzymskiej należy rozumieć: Sekretariat Stanu, kongregacje, trybunały, rady i urzędy, czyli: kamera Apostolska, Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej, Prefektura Ekonomicznych Spraw Stolicy Świętej. Do instytucji Kurii Rzymskiej zaliczają się Prefektura Domu Papieskiego i Papieski Urząd ds. Ceremonii Liturgicznych. W tym artykule podkreśla się, że dykasterie pod względem prawnym są sobie równe.

Jak podkreśla sama konstytucja PB, funkcja Kurii Rzymskiej ma być rozumiana nie w sensie biurokratyczno-administracyjnym, ale pastoralnym, ponieważ wypływa ona z tej samej służby, którą wykonuje w miłości następcą św. Piotra, najwyższy pasterz całego Kościoła na rzecz wspólnoty kościelnej, która opiera się na jedności wiary i miłości, a która wyraża się w jedności dyscypliny kościelnej (por. PB, n. 1–3; art. 33; 34). Ten pastoralny aspekt, podkreślił Ojciec św. Franciszek w życzeniach Bożonarodzeniowych skierowanych do Kurii Rzymskiej 21 XII 2013 r.¹⁷.

¹⁴ Por. N. del Re, *La Curia Romana. Lienamenti stolico-giuridici*, Città del Vaticano 1998, s. 18.

¹⁵ AAS 80 (1988), s. 841–912.

¹⁶ Por. J. I. Arieta, *Diritto dell'Organizzazione Ecclesiastica*, Milano 1997, s. 304–305.

¹⁷ *Presentazione degli auguri natalizi della Curia Romana. Discorso del santo Padre Francesco*, 21 XII 2013, La Santa Sede, www.vatican.va/holy_father/francesco/speeches/2013/december/documents/papa-francesco_20131221_auguri-curia-romana_it.html (17 IX 2014).

Rys historyczny Kurii Rzymskiej

Organizacja i funkcjonowanie obecnej Kurii Rzymskiej jest owocem długiego procesu, którego początki sięgają pierwszych wieków chrześcijaństwa. Papież od samego początku potrzebował bezpośrednich współpracowników, którzy służyliby mu pomocą w wykonywaniu jego najwyższego urzędu pasterskiego. Urząd ten z biegiem czasu nabierał coraz większego zakresu, a jego wykonywanie stawało się jednocześnie coraz bardziej skomplikowane. Poczynając od pierwszych wieków chrześcijaństwa aż do X w., papież był wspomagany przez swoje prezbiterium oraz diakonów, którzy gromadzili się kolegialnie, aby rozpatrywać sprawy zwyczajne dotyczące kościelnej administracji. O istnieniu i funkcjonowaniu *Presbyterium Apostolicae Sedis* świadczy list papieża Korneliusza z 251 r. do św. Cypriana biskupa Kartaginy (PL 37, 42). Sprawy większej wagi były rozpatrywane na synodach, w których oprócz prezbiterów i diakonów, uczestniczyli również biskupi podrzymskich diecezji, jak też i z dalszych miejsc. Papież, posiadał także swoją kancelarię, zwaną Kancelarią Apostolską, w której pracowali archiwisci i notariusze (*notarii et scriniarii*), odpowiedzialni za redagowanie, wysłanie oraz przechowywanie papieskich listów i dokumentów. Jej powstanie umiejscawia się na wiek IV. Z Kancelarii Apostolskiej wyodrębniły się później Kamera Apostolska, Dataria Apostolska, Rota Rzymska i Kolegium kardynalskie¹⁸. Okres od XI do XVI w., stanowił czas konsystorzów, w którym funkcję bezpośrednich współpracowników papieża, w kierowaniu Kościołem, zaczęli ogrywać kardynałowie. Obok konsystorza zostało utworzone *Auditorium Papae*, składające się z prałatów mniejszych, do których zadań należało rozpatrywanie spraw spornych i kryminalnych¹⁹. Za twórcę Kurii Rzymskiej w ścisłym sensie uważa się papieża Sykstusa V (1521–1590), który powołał ją do życia na sposób stały konstytucją apostolską *Immensa aeterni Dei* z 22 I 1588 r.²⁰, nadając jej określoną strukturę i kompetencje, aby dostosować strukturę Kościoła do wymogów Soboru Trydenckiego. Do 5 istniejących Kongregacji, papież ten dołączył 10 nowych.

Od czasów jej powstania, Kuria Rzymska przechodziła różnorodne modyfikacje i reformy w następujących po sobie pontyfikatach. Kompleksowej reformy tej instytucji dokonał papież Pius X, konstytucją apostolską *Sapienti Consilio*²¹ z 29 VI 1908 r. Następnej reformy, związanej z postulatami Soboru Watykańskiego II,

¹⁸ Por. J. Krukowski, *Kuria Rzymska*, [w:] *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I, Księga I. *Normy ogólne*, red. J. Krukowski, Poznań 2003, s. 197.

¹⁹ L. Ciapetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico pastorale*, t. 1, Bologna 2011, s. 456–457.

²⁰ *Bullarium Romanum*, t. IV, Torino 1859, s. 708–714.

²¹ ASS 1 (1908), s. 7–19.

dokonał papież Paweł VI, konstytucją apostolską *Regimini Ecclesiae universae*²² z 15 VIII 1967 r. Obecny kształt Kurii Rzymskiej, nadał papież Jan Paweł II, konstytucją apostolską PB²³, z 28 VI 1988 r.

Według wspomnianej konstytucji PB, Kuria Rzymska ma potrójny charakter:

- a) kościelny, ponieważ jej istnienie oraz kompetencje pochodzą od papieża i ukierunkowane są dla służby Kościoła powszechnego oraz biskupów;
- b) służebny, dlatego że pełni rolę narzędzia w relacji do papieża, od którego czerpie swoją władzę i autorytet;
- c) zastępczy, ponieważ nie działa na mocy własnego prawa lub z własnej inicjatywy, ale w imieniu papieża, od którego woli zależy całe jej działanie²⁴.

Art. 37 PB, polecał dołączenie do niniejszej konstytucji *Ordo servandus* (Regulamin generalny), który miał określać dyscyplinę i sposób załatwiania spraw w Kurii, oczywiście przy zachowaniu przepisów samej konstytucji PB. Wspomniany regulamin został promulgowany na okres próbny dopiero 4 II 1992 r. Został on zastąpiony przez Regulamin generalny z 30 IV 1999 r, który wszedł w życie 1 VII tego samego roku. Art. 38 PB przewiduje, że każda dykasteria powinna mieć swój regulamin, jednakże do dnia dzisiejszego, żadna z nich go nie opublikowała²⁵.

Struktura Kurii Rzymskiej

Zarówno struktura jak i funkcjonowanie Kurii Rzymskiej opiera się na dwóch zasadach, na jedności i dekoncentracji władzy w Kościele²⁶. Jedność władzy oznacza, że jej pełnia skoncentrowana jest w urzędzie Biskupa Rzymu, który posiada władzę zwyczajną i własną. Natomiast dekoncentracja polega na tworzeniu organów posiadających władzę zwyczajną zastępczą, która opiera się na władzy organu podstawowego, czyli Biskupa Rzymu, określającego zakres kompetencji i uczestnictwa w jego władzy organu zastępczego. Organ podstawowy nie dokonuje dystrybucji swojej władzy pomiędzy organy zastępcze. Zachowuje cały czas pełną władzę, dopuszczając jedynie do uczestnictwa w swojej władzy wykonawczej i sędowniczej. Natomiast władzę ustawodawczą rezerwuje dla siebie.

²² AAS 59 (1967), s. 885–928.

²³ AAS 80 (1988), s. 841–934.

²⁴ Por. G. Ghirlanda, *Curia Romana*, [w:] *Nuovo Dizionario di Diritti Canonico*, red. C. Corral Salvador, V de Polis, G. Ghirlanda, Milano 1996, s. 326–327.

²⁵ Por. P. Majer (red.), *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, Kraków 2011, s. 326.

²⁶ Por. J. Krukowski, *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*, Lublin 1985, s. 48–52.

Rozróżnienie pomiędzy dykasteriami, wprowadzone przez PB, powierzyło kongregacjom wykonywanie zastępczej władzy wykonawczej. Trybunały papieskie zajmują się wykonywaniem władzy sądowniczej oraz sprawami administracyjnymi, które są z nią związane. Papieskie rady w większości przypadków mają się zajmować promocją, koordynacją, informacją i studiami materii niezwiązanych bezpośrednio z władzą wykonawczą, które jednak w pewnym stopniu dotyczą zarządzania w sprawach duszpasterskich. Zaznaczyć jednak należy, że funkcja rządzenia powierzona kongregacjom nie wyczerpuje się jedynie w sprawowaniu przez nie władzy jurysdykcji oraz nie wszystkie papieskie rady są pozbawione wykonywania zwyczajnej władzy rządzenia, jak to się wydaje mieć miejsce w przypadku Papieskiej Rady ds. Świeckich (por. art. 134 PB) oraz Papieskiej Rady ds. Interpretacji Tekstów Prawnych (por. art. 155 PB)²⁷.

Sekretariat Stanu i jego kompetencje w relacji do papieskiej dyplomacji

Chociaż art. 2 PB zawiera normę, że wszystkie dykasterie Kurii Rzymskiej są sobie równe, to należy stwierdzić, że pośród tychże dykasterii szczególne miejsce przypada Sekretariatowi Stanu, którego zadaniem – według art. 39 PB – jest „bezpośrednie wspomaganie papieża w wykonywaniu jego najwyższego urzędu”. Ta dykasteria składa się z dwóch sekcji: pierwsza nosi nazwę *Sekcja do spraw ogólnych* druga zaś *Sekcja do spraw relacji z państwami*²⁸. Niejednokrotnie druga sekcja jest w sposób uproszczony przyrównywana jest do świeckiego ministerstwa spraw zagranicznych. I rzeczywiście, większa część jej działalności odpowiada tej charakterystyce. Jednak wspomnieć należy, że wiele urzędów i kompetencji, które zazwyczaj wchodzi w zakres działalności ministerstwa spraw zagranicznych, w przypadku Sekretariatu Stanu, zostały umieszczone w sekcji pierwszej,

²⁷ Por. J. I. Arieta, *Diritto...*, dz. cyt. s. 305.

²⁸ Pochodzenie tej Sekcji związane jest z utworzeniem przez papieża Piusa VI Kongregacji *Super negotiis ecclesiasticis regni Galliarum* (Kongregacja do spraw kościelnych królestwa Gali), na mocy konstytucji apostolskiej *Sollicitudo omnium ecclesiarum* z 28 V 1793 r. Kongregacja ta miała zajmować się problemami, które stworzyła Kościołowi rewolucja francuska. Papież Pius VII w 1814 r. rozciągnął kompetencje tej Kongregacji na cały świat katolicki, nadając jej nazwę *Congregatio extraordinaria praeposita negotiis ecclesiasticis orbis catholici* (Kongregacja nadzwyczajna przeznaczona do zajmowania się sprawami kościelnymi katolickiego świata). W niedługim czasie, papież Leon XII zmodyfikował jej nazwę na *Congregatio pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis* (Kongregacja do spraw nadzwyczajnych Kościoła) i nazwa ta utrzymała się aż do 1967 r., kiedy to papież Paweł VI odróżnił tę dykasterię od Sekretariatu Stanu, nazywając ją Radą do spraw publicznych Kościoła. Nazwa ta została zastąpiona w kons. ap. *Pastor bonus* aktualnym określeniem Sekcja do spraw relacji z państwami.

jak chociażby urząd protokołu dyplomatycznego²⁹. Na czele Sekretariatu Stanu, stoi sekretarz Stanu, zazwyczaj obdarzony godnością kardynalską. Pierwszą sekcją kieruje substytut, czyli zastępca, wspomagany przez asesora, a sekcją drugą kieruje sekretarz do spraw relacji z państwami, wspomagany przez podsekretarza (por. art. 40 PB). Zarówno substytut i sekretarz do spraw relacji z państwami, są arcybiskupami i zasadniczo wywodzą się ze służby dyplomatycznej Stolicy Świętej.

Do głównych zadań pierwszej sekcji należy zajmowanie się sprawami, które związane są z codzienną posługą papieża, oraz koordynacja pracy pozostałych dykasterii Kurii Rzymskiej. Pośród zadań dotyczących bezpośrednio papieskiej dyplomacji, PB wymienia „kierowanie funkcją i działalnością legatów Stolicy Apostolskiej, zwłaszcza w tym, co odnosi się do Kościołów partykularnych. W jej gestii leży także wszystko, co odnosi się do przedstawicielstw dyplomatycznych państw przy Stolicy Apostolskiej”. Sekcja ta zajmuje się również sprawami dotyczącymi obecności Stolicy Apostolskiej w instytucjach międzynarodowych. Jednakże w tych działaniach zobowiązana jest do działania w porozumieniu z kompetentnymi dykasteriami, a przede wszystkim z drugą sekcją Sekretariatu Stanu (por. art. 41, § 1–2).

Odnośnie drugiej sekcji, PB jako jej pierwsze zadanie wskazuje, w sposób bardzo ogólny, zajmowanie się tym wszystkim co dotyczy relacji z władzą świecką (por. art. 45). Natomiast wyszczególnienie tychże kompetencji zostało zawarte w art. 46 i 47. Na podstawie tychże artykułów można wskazać następujące zadania tejże sekcji:

1. utrzymywanie stosunków dyplomatycznych z państwami i innymi podmiotami prawa publicznego;
2. zajmowanie się sprawami wspólnymi dla dobra Kościoła i społeczności cywilnej;
3. zawieranie konkordatów i innych umów międzynarodowych, uwzględniając przy tym zdanie zainteresowanych episkopatów;
4. przedstawianie Stolicy Apostolskiej w instytucjach międzynarodowych oraz zgromadzeniach poruszających kwestie natury publicznej, w porozumieniu z zainteresowanymi dykasteriami;
5. zajmowanie się tym wszystkim, co we według własnych kompetencji dotyczy legatów papieskich;
6. na zlecenie papieża, w porozumieniu z kompetentnymi dykasteriami, zajmuje się kwestiami obsadzania Kościołów partykularnych, ustanawiania nowych Kościołów oraz dokonywania w nich zamian;

²⁹ Por. M. Mróz, *Watykańska polityka wschodnia wczoraj i dziś. Stolica Apostolska i dyplomacja watykańska wobec komunizmu i transformacji ustrojowej w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1958–2010*, Toruń 2011, s. 55–60.

7. zajmowanie się tym wszystkim, co dotyczy kontaktów z rządami, zwłaszcza tam gdzie obowiązują porozumienia konkordatowe;
8. w sprawach dotyczących ustanawiania i zmian Kościołów partykularnych oraz ich zespołów, jak również ich obsadzania, gdy wymagane są negocjacje z władzami państwowymi, Kongregacja do spraw Biskupów podejmuje działania wyłącznie w porozumieniu z drugą sekcją Sekretariatu Stanu.

Jak można wywnioskować z przedstawionych powyżej kompetencji, inne dykasterie Kurii Rzymskiej, korzystają z pomocy papieskiej dyplomacji w realizacji swoich zadań, jak również wpływają na jej kształt.

Reforma Kurii Rzymskiej i dyplomacja papieska

Dokładnie miesiąc po swoim wyborze, w dniu 13 IV 2013 r., papież Franciszek ogłosił ustanowienie grupy ośmiu kardynałów, mających służyć mu radą i pomocą w reformie Kurii Rzymskiej. Wydany z tej okazji komunikat Sekretariatu Stanu informował, że Ojciec św. przyjmując sugestię, która pojawiła się podczas Generalnych Kongregacji poprzedzających konklawe, ustanowił grupę kardynałów, którzy mają służyć mu radą w rządzeniu Kościołem powszechnym i studiować projekt rewizji konstytucji apostolskiej PB o Kurii Rzymskiej. Pierwsze wspólne zebranie zostało wyznaczone na 1–3 X 2013 r. W komunikacie zaznaczono, że papież pozostaje w kontakcie z kardynałami powołanymi do tej grupy. W tejże grupie znaleźli się: Kard. Giuseppe Bertello, przewodniczący Gubernatoratu Państwa Watykańskiego; Kard. Francisc Javier Errázuriz Ossa, emerytowany arcybiskup Santiago de Chile (Chile); Kard. Oswald Gracias, arcybiskup Bombaju (Indie); Kard. Reinhard Marx, arcybiskup Monachium i Fryzycji (Niemcy); Kard. Laurent Monsengwo Pasinya, arcybiskup Kinszasy (Demokratyczna Republika Konga); Kard. Sean Patrick O'Malley, O.F.M. Cap., arcybiskup Bostonu (U.S.A.); Kard. George Pella, arcybiskup Sydney (Australia); Kard. Oscara Andrés Rodríguez Maradiaga, S.D.B., arcybiskupa Tegucigalpa (Honduras), jako koordynator; Bp Marcello Semeraro, biskup Albano, jako sekretarz.

Komentując powołanie tej grupy doradców, Ks. Federico Lombardi, SI, rzecznik Stolicy Apostolskiej, podkreślił jego otwarty i doradczy charakter. Oznacza to, że należący doń kardynałowie nie stanowią jakiegóż alternatywnej instytucji w relacji do tych już istniejących dykasterii Kurii Rzymskiej. Jest to raczej poszerzenie grona papieskich doradców o dość ściśle określonych kompetencjach. Grupa reprezentuje praktycznie wszystkie kontynenty. Formalnie to nowe ciało

doradcze zostało ustanowione odręcznym dokumentem papieskim (chirografem) 28 IX 2013 r.³⁰.

W X 2013 r. Ks. Federico Lombardi, SJ, komentując obrady Rady kardynałów, stwierdził że były one zdominowane przez projekty reformy Kurii Rzymskiej. Stwierdził przy tym, że nie chodzi tutaj o modyfikację dotychczasowej konstytucji PB, ale o wypracowanie nowej konstytucji, z wieloma istotnymi nowościami. Zaznaczył on także, że w obradach Rady można było raźnie dostrzec zamiar podkreślenia służebnego charakteru posługi Kurii Rzymskiej wobec Kościoła powszechnego i Kościołów lokalnych, która nie może mieć charakteru organu wykonawczego centralnej władzy. Odnośnie Sekretariatu Stanu stwierdzono, że powinien przybrać charakter „sekretariatu papieża” w jego posłudze dla Kościoła powszechnego. Poruszano została także kwestia relacji między szefami dykasterii a papieżem oraz koordynacji między różnymi dykasteriami i biurami. W tym kontekście była mowa o możliwości ustanowienia „moderatora Kurii” i jego ewentualnych funkcjach.

Nowy sekretarz stanu, JE ks. Pietro Parolin, objął swoją funkcję 15 X 2013 r. Z racji tego, że jest on najbliższym współpracownikiem papieża, bardzo cenne wydają się jego uwagi, co do reformy Kurii Rzymskiej, a co za tym idzie miejsca papieskiej dyplomacji w niej, które wyraził w wywiadzie dla włoskiego katolickiego tygodnika „Avvenire”³¹. Według opinii Kard. P. Parolina Sekretariat Stanu, który wspomaga papieża w wypełnianiu jego najwyższej misji, musi dokonać duszpasterskiego nawrócenia w pełnej dyspozycyjności, które zaproponował papież Franciszek. W pewnym sensie zreformowany Sekretariat Stanu musi stać się modelem dla całego Kościoła. W osobach, które go tworzą oraz w ich działaniu, muszą być widoczne te cechy, o których Ojciec św. mówił już 21 XII 2013 r. Tymi cechami są: profesjonalność, służba i świętość życia.

Odnośnie papieskiej dyplomacji, Kard. P. Parolin powiedział, że nie można być ona przeciwstawiana wyznawanej wierze, tak jak nie można przeciwstawiać dialogującego realizmu wobec bezkompromisowej obrony zasad. Na przestrzeni historii Kościół uważał dyplomację za pewien instrument, który miał służyć w realizacji jego misji w odniesieniu do wolności, wolności religijnej i pokoju na świecie.

Z otwartej perspektywy papieża Franciszka, w świecie pluralistycznym, któremu zresztą grozi rozpad, dyplomacja papieska może i musi zbliżyć się do ludzi i do narodów, aby służyć im pomocą w zrozumieniu faktu, że różnice,

³⁰ *Chirografo del Santo Padre Francesco per l'istituzione di una Pontificia Commissione Referente sull'istituto per le Opere di Religione*, La Santa Sede, 24 XII 2013, www.vatican.va/holy_father/francesco/letters/2013/documents/papa-francesco_20130624_chirografo-commissione-ior-it.html (17 V 2014).

³¹ Por. S. Falasca, *La diplomazia del Vangelo. Parolin: in Segreteria di Stato con lo stile di Papa Francesco*, Avvenire 34 (2014), s. 5.

jakie między nimi istnieją są pewnym dobrem i bogactwem. Ma ona również pomóc w ukierunkowaniu tychże różnic, w sposób jak najbardziej charyzmatyczny, w celu zbudowania świata ludzkiego i braterskiego, w którym będzie miejsce dla wszystkich, a przede wszystkim dla najsłabszych. Według Kard. Sekretarza Stanu, ten apel papieża skierowany do polityków i do wszystkich ludzi dobrej woli, musi w szczególny sposób odbić się echem pośród tych, którzy w Kościele działają w środowisku ludzi odpowiedzialnych za kształtowanie polityki.

Odnosnie reformy Kurii Rzymskiej, a szczególnie sposobu jej przeprowadzenia oraz celów jej reformy, Kard. Parolin zaznaczył, że musi ona stać się szybkim i zręcznym narzędziem, mniej biurokratycznym a bardziej skutecznym w służbie jedności i misji Kościoła w dzisiejszym świecie, w którym dokonały się głębokie przemiany w stosunku do przeszłości. Musi stać narzędziem w służbie papieża, biskupów, Kościoła powszechnego i Kościołów partykularnych. W realizacji tego zadania, muszą znaleźć swoje coraz dokładniejsze zastosowanie wskazania ekumenologiczne Soboru Watykańskiego, kontynuując drogę wytyczoną przez konstytucję apostolską *Regimini Ecclesiae universae* papieża Pawła VI z 1967 r. i konstytucję PB Jana Pawła II z 1988 r. Zreformowana Kuria nie ma stać się ani centrum dowodzenia ani organem kontrolnym, ale instytucją, która służy. Kard. P. Parolin wskazał, że niebezpieczeństwo nadużycia władzy ma miejsce tam, gdzie ma się do czynienia z koncentracją władzy. Z tego też powodu może ono grozić również Kurii Rzymskiej. Dlatego, oprócz reformy samych struktur, jest czymś bardzo ważnym ciągłe, osobiste nawrócenie ludzi, którzy ją tworzą.

Kardynał P. Parolin odniósł się także do ustanowionych 24 VI 2013 r. Papieskiej Komisji ds. Instytutu Dziej Religijnych oraz 18 VII 2013 r., Papieskiej Komisji referującej o organizacji struktury ekonomiczno-administracyjnej Stolicy Apostolskiej. Sekretarz Stanu stwierdził, że mają one jednakże zadanie dość ograniczone, którego celem jest dostarczenie Ojcu św. oraz Radzie ośmiu kardynałów propozycji i sugestii w ramach ich kompetencji, które zostały nakreślone w ich dokumentach fundacyjnych. Jak wyjaśnia komunikat Sekretariatu Stanu Stolicy Apostolskiej, ustanowienie pierwszej Komisji wynika z pragnienia Ojca Świętego, by lepiej poznać sytuację prawną i działalności tzw. banku watykańskiego, co pozwoli na lepsze jego zharmonizowanie z misją Kościoła powszechnego i Stolicy Apostolskiej, szczególnie w kontekście reform, które mają być uczynione w instytucjach wspierających Stolicę Apostolską. Komisja ma na celu przede wszystkim zebranie informacji na temat Instytutu i przedstawienie wyników, wraz ze swoimi obserwacjami, Ojcu Świętemu. Podczas prac komisji Instytut Dziej religijnych będzie nadal działał według zasad, jakie sformułował

w 1990 r. św. Jan Paweł II, za wyjątkiem innych rozporządzeń papieża Franciszka. Instytut Dziej Religijnych nadal będzie nadzorowany przez Urząd Informacji Finansowej Państwa Watykańskiego, a prace Komisji nie kolidują z jego zadaniami. Natomiast druga Komisja, jak to zostało zapisane w dokumencie erekcyjnym, ma służyć specjalistyczną konsultacją. Jej zadaniem jest wypracowywanie strategicznych rozwiązań, które pozwolą na wykorzystanie bardziej efektywne środków, którymi dysponuje Stolica Apostolska, przy jednoczesnym zachowaniu przejrzystości w operacjach związanych z zakupem dóbr i zamawianiu usług, udoskonalenia administracji ruchomościami i nieruchomościami, coraz większej roztropności w sferze finansowej. Ma także zająć się kwestią opieki zdrowotnej i ubezpieczeń społecznych zatrudnionych pracowników Kurii Rzymskiej i Watykanu.

Kard. Sekretarz Stanu zaznaczył, że pierwszym działającym dyplomatą Stolicy Apostolskiej jest sam Ojciec św. Takim przykładem bezpośredniego zaangażowania stał się kryzys w Syrii. Na spotkaniu z ambasadorami akredytowanymi przy Stolicy Apostolskiej, w III 2013, papież Franciszek wskazał na zadania i cele papieskiej dyplomacji. Do tych zadań należy przede wszystkim budowanie mostów, w sensie popierania dialogu i negocjacji, jako środków w rozwiązywaniu konfliktów, rozszerzanie braterstwa, walka z ubóstwem, budowanie pokoju. Kard. P. Parolin podkreślił, że poza tymi zadaniami nie istnieją inne strategie ani interesy papieża i jego przedstawicieli, kiedy występują na arenie międzynarodowej.

Pierwszym, konkretnym owocem trwających prac nad reformą Kurii Rzymskiej, było ustanowienie nowej dykasterii 24 II br., w postaci Sekretariatu ds. Gospodarczych Stolicy Świętej. Ojciec Święty dokonał tego listem apostolskim w formie motu proprio *Fidelis dispensator et prudens*. Ustanowił tym samym nową strukturę koordynującą sprawy gospodarcze i administracyjne Stolicy Apostolskiej i Państwa Watykańskiego. Na czele tej instytucji stanął dotychczasowy arcybiskup Sydney Kard. George Pell. W komunikacie Biura Prasowego Stolicy Apostolskiej poinformowano, że krok ten jest wynikiem szczegółowej rewizji dokonanej przez Komisję ds. Struktury Ekonomiczno-Administracyjnej Stolicy Apostolskiej kierowanej przez prof. Josephe'a F.X. Zahre. Jej rezultaty i wnioski zaaprobowwała Rada Kardynałów oraz komisja 15 kardynałów, czyli Komisja ds. Studium Problemów Organizacyjnych i Ekonomicznych Stolicy Apostolskiej. Komisję ds. Struktury Ekonomiczno-Administracyjnej zaleciła zmiany, które mają doprowadzić do uproszczenia i konsolidacji istniejących struktur zarządzania oraz do poprawy koordynacji i nadzoru w całej Stolicy Apostolskiej i w Państwie Watykańskim.

Zakończenie

Atmosfera medialna, jaka towarzyszyła ostatniemu konklawe, jak też komentarze dotyczące zapowiedzi reform odnośnie Kurii Rzymskiej, sprawiają wrażenie jakby miał nastąpić jakiś kopernikański przewrót w kościelnych instytucjach. Dopóki nie ukarze się nowa konstytucja o reformie Kurii Rzymskiej, można tylko snuć przypuszczenia, co do zakresu teże reformy oraz nowości, które z sobą przyniesie. Według słów Kard. P. Parolina w przygotowanej reformie należy oczekiwać kontynuacji drogi wytyczonej przez konst. ap. PB i Regimini Ecclesiae universae, co ma się dokonywać według wskazań Soboru Watykańskiego II.

Można śmiało stwierdzić, że ubiegły wiek upłynął pod znakiem reform w Kościele. Wystarczy wspomnieć, że przed wiekiem XX, konst. ap. która dokonała reformy Kurii Rzymskiej, a w zasadzie ją utworzyła, była wydana 22 I 1588 r. konst. ap. *Immensa aeterna Dei*. Oczywiście po tej dacie poszczególni papieże dodawali nowe dykasterie i znosili inne, zachowując jednak strukturę nakreśloną przez Sykstusa V (1585–1590). Całościowej reformy Kurii Rzymskiej dokonał dopiero 29 VI 1908 r., św. Pius X konst. ap. *Sapienti consilio*. Następna konst. ap. *Regimini Ecclesiae universae*, reformująca Kurię Rzymską ukazała się w 1967 r., a PB w 1988 r. Można przy tym jeszcze wspomnieć, że w XX w. ukazały się dwa łacińskie kodeksy prawa kanonicznego, w tym jeden dla Kościołów Wschodnich, oraz odbył się Sobór Watykański II, wydano nowy Katechizm i dokonano reformy liturgicznej.

Wśród przyczyn leżących u podstaw realizacji reform, wskazać należy przede wszystkim zmieniający się świat, w którym Kościół pragnie wypełnić jak najlepiej swoją misję. A w wypełnianiu tej misji dyplomacja papieska jest narzędziem, które również w zależności do potrzeb podlega zmianom. Mówiąc o dyplomacji papieskiej stwierdzić należy, że jednym z jej głównych zadań są działania zmierzające do osiągnięcia kościelnej jedności. Zadanie to wypływa z faktu, że należy ona do wspólnoty, jaką jest Kościół, która jest rozproszona po całym świecie. Centrum tej jedności jest „urząd piotrowy”, wykonywany przez papieża. Chcąc odpowiedzieć na pytanie o sens istnienia papieskiej dyplomacji, można wskazać, że pierwszą racją jej istnienia jest pomoc w wykonywaniu urzędu, który został powierzony św. Piotrowi i jego następcom. Takie też zadanie, służenie pomocą papieżowi, posiada również i Kuria Rzymska, której integralną część stanowi papieska dyplomacja.

SŁOWA KLUCZOWE

Kuria Rzymska, Watykan, Stolica Apostolska, dyplomacja, pontyfikat, reforma, pontyfikat

KEYWORDS

The Roman Curia, Vatican, the Holy See, diplomacy, pontificate, reform

S u m m a r y

The role of papal diplomacy in the structures of the Roman Curia

In his article the author refers to a little-known but extremely interesting issue of papal diplomacy operation, which reflects the historical process of formation, organisational structure, functions and activities of the Roman Curia. In addition to presenting a historical outline of the Roman Curia operation, laying down legal basis for its activities and scope of functions, the author analyses contemporary dimension of the Curia's operation, with particular emphasis on changes (being in process or the target ones) in its operation under the pontificate of Pope Francis.